

ירושל/ חיים גורי (נערך ע"י ערן קצב) ©

נושא השיר:

השיר ירושה מכיל בתוכו שני סיפורים: הראשון הוא סיפור העקדה המקראי (עקדת יצחק), והשני הוא הסיפור שבונה חיים גורי על העקדה. בסיפור העקדה אברהם התבקש על ידי ה' להקריב את בנו היקר לו מכל כמבחן וכסמל לאמונתו. בנו, יצחק נולד לאברהם ואשתו שרה בגיל מבוגר מאוד, הוא היה יקר לו יותר מכל דבר אחר, והיה אמור להיות הממשיך שלו. לכן נכונותו של אברהם להקריב את בנו הבכור מתפרשת בעיני האל כדבקות מוחלטת בו.

בשיר שלנו לוקח גורי את סיפור העקדה המקראי ובונה על פיו ספור חדש המציג את הצד האנושי של אברהם. הוא מציג את הקושי של אברהם כאב, לבצע את הצו האלוהי ואת הכאב שנישאר ביצחק, כאב שאותו הוא הוריש לנו, צאצאיו הנולדים בתחושת חוסר ביטחון תמידי. כלומר הוא מראה צדדים נוספים בסיפור העקדה שאי אפשר היה להראות בתנ"ך.

תוכן השיר:

בית א' - במקרא סיפור העקדה נמסר בצורה תמציתית ולכן חיים גורי נכנס בין השורות ומנסה להשלים את החסר.

בתנ"ך נאמר: "ואיה השה לעולה" (יצחק שואל את אביו היכן הקורבן שהוא תכנן להקריב בלי לדעת שהוא בעצמו הקורבן), ואילו השיר ניפתח במילים: "האיל בא אחרון" כך מקשר גורי את השיר לסיפור העקדה והופך את השיר להיות המשך לסיפור העקדה, אך המסר אינו חזק אמונתו של אברהם, אלא יחסי אב ובנו.

בשיר מוזכרים שלושה דורות: הדור הראשון מיוצג על ידי אברהם, הדור השני על ידי יצחק והדור השלישי הוא דור הצאצאים אלו בעצם כל עם ישראל אשר נולדים עם תחושת חוסר ביטחון ועם מאכלת (סכין) בליבם.

בית ב' - בתנ"ך נאמר פעמיים: "וישא אברהם את עיניו" זהו משפט שמטרתו לתאר את עוצמת אמונתו של אברהם, כאשר הוא נושא את עיניו אל השמיים חדור אמונה. בשיר נאמר: "נשא

ירשה / חיים גורי

האיל בא אחרון.
ולא ידע אברהם כי הוא
משיב לשאלת הילד,
ראשית-אונו בעת יומו ערב.

נשא ראשו השב.
בראותו כי לא חלם חלום
והמלאך נצב –
נשרה המאכלת מידו.

הילד שיהיה מאסוניו
רצה את גב אביו.

יצחק, כמספר, לא העלה קרבן.
הוא חי ימים רבים,
רצה בטוב, עד אור עיניו כהה.

אבל את השעה ההיא הוריש לצאצאיו.
הם נולדים
ומאכלת בליבם.

את ראשו השב" (השב=זקן). בשיר גורי מציג את אברהם כדמות אנושית מיוסרת כאדם זקן אשר מסובב את ראשו מבנו, ואינו יכול להסתכל בו מתוך הבושה והקושי. הנכונות של אברהם לבצע את הצו האלוהי הופכת בשיר לחולשה של אב זקן ונבוך. דבר נוסף, בסיפור המקראי אברהם שומע את קולו של המלאך האומר לו לא להקריב את בנו. לעומת זאת בשיר שלנו אברהם רואה את המלאך ניצב מולו אך לא מצליח לשמוע אף מילה ומתוך תדהמה נושרת המאכלת (סכין) מידו. תיאור זה בשיר מדגיש שוב את סערת הרגשות והחולשה שבהם היה נתון אברהם.

[הסיפור המקראי בונה דמות מושלמת שהקוראים יכולים להעריץ וללמוד ממנה, השיר לעומת זאת בונה דמות אנושית ואמיתית שמעוררת רגשות של אהדה ורחמים.](#)

בית ג'- הבית מורכב משתי שורות ובניהם פסיחה המדגישה את תחושת הטראומה של יצחק וסערת הרגשות שבה הוא היה נתון. זוהי נקודת השיא של השיר ובמרכזו יצחק המכונה "ילד" אשר משוחרר מהכבלים שכבלו אותו אל המזבח ומול עיניו הוא רואה את גבו של אברהם אביו. נשאלת השאלה מדוע מפנה אברהם את גבו אל יצחק ולא מתנפל עליו בחיבוק לאות שימחה? התשובה לכך היא כנראה שלאברהם קשה להביט בעיני יצחק מתוך רגשות אשמה לאחר שבנו הבין כי אביו מוכן היה להרוג אותו. יצחק שלא זכה לחיבוק מאביו, מרגיש כנראה נטוש ונבגד ותחושה זו לא תימחק, לא תישכח אלא תישאר כירושה לו ולצאצאים הבאים אחריו.

בית ד'- בתנ"ך נאמר: "ויגוע יצחק וימת ויאסף אל עמיו ושבע ימים", כלומר יצחק מת בשיבה טובה והסוף של סיפור העקדה הוא סוף טוב. בשיר נאמר: "חיי ימים רבים ראה בטוב, עד אור עיניו כהה", כלומר גם כאן יצחק הגיע לזקנה מופלגת, ראה דברים רבים על שהתעוור, אך למרות הסוף הטוב לכאורה שמתאים גם לסוף הטוב בתנ"ך, בבית הבא יראה גורי שאת יצחק ליוותה תחושה של חוסר ביטחון עד יומו האחרון.

בית ה'- הבית פותח במילה "אבל" ואנו רואים שלמרות חייו הארוכים והטובים עליהם סופר בבית הקודם, את יצחק ליווה זיכרון "השעה ההיא" (שעת הנכונות להקרבה) עד יומו האחרון ואף הועברה לצאצאיו בירושה. הצאצאים נולדים עם אותה מאכלת שלא ננעצה בליבו של יצחק, אך נעוצה בליבם. יצחק נחשב לאחד מאבות האומה ולכן הצאצאים הם בעצם אנחנו. [ישנה בשיר ביקורת קשה מאוד כלפי האל שאינו מתפקד כאב אמיתי ואינו נותן לילדיו \(לנו\) תחושת ביטחון והגנה. יצחק והדורות הבאים חיים בתחושה שאביהם עלול לוותר עליהם בכל רגע נתון בו הוא מתבקש לעשות כך.](#)

אמצעים אומנותיים:

א. כותרת השיר- השיר ניקרא "ירושה". ירושה היא לא רק רכוש שהוא מקבל מקרוביו לאחר שמתו, אלא גם תכונה גופנית או נפשית שהאדם מקבל מהוריו בתורשה. בשיר שלנו גורי מדבר על תחושת הפחד התמידי, חוסר הוודאות שיצחק, אבי האומה הוריש לנו צאצאיו, זוהי תחושת העדר הגנה מצידו של האב (אברהם) והאל. השיר הוא שיר מסגרת מכיוון שהבית האחרון סוגר מעגל עם הכותרת בנושא הירושה: זמן רב ודורות רבים לאחר אירוע בעקדה, עדיין נולדים בני העם היהודי, עם ישראל, עם איום העקדה שהוא המוות בקרבות ובמלחמות, בכל רגע אנו יכולים להידרש להקריב עצמנו למען הארץ המובטחת שניתנה לאברהם אבינו. מסר זה מבטא את תסכולו של המשורר חיים גורי כאיש פלמ"ח אשר לחם במלחמת ישראל וראה את דמה השפוך של האומה ואת המחיר הכבד שגבתה המדינה.

ב. ההסמלה- המשורר עושה שימוש בדמויות ובאמצעים המופיעים בסיפור העקדה כסמל. כך סיפור העקדה הספציפי מקבל משמעות כלל עולמית ועל זמנית. דמותו של אברהם היא סמל לאבות ולמנהיגים שלא מנעו את מות בני עמם. דמותו של יצחק היא סמל לבנים המוכנים לשפוך את דמם למען המולדת. האיל המסמל במקרא את ההצלה ברגע האחרון, מופיע בשיר במשמעות אירונית מאחר והוא מופיע רק לאחר שהבנים כבר נהרגו בקרבות. המאכלת מסמלת את הירושה שהנחילו האבות (אברהם ויצחק) לצאצאים שנולדו להם במשך הדורות. סמל זה ממחיש את הכאב של המשורר על המלחמות וההרג ועל גורלו של העם היהודי אשר אין לו כץ לשפיכות הדמים. האירוניה היא כאשר הטוב והברכה של סוף הסיפור המקראי הופכת כאן בשיר לירושה של סכין בלב וחוסר ביטחון תמידי.

ג. מבנה השיר - השיר הוא שבירה של מבנה הסונטה שכן הסונטה מורכבת מארבעה בתים כאשר השניים הראשונים מורכבים מארבע שורות והשניים האחרונים הם בני שלוש שורות וכאן המבנה הזן כמעט מתקיים אך הוא נישבר בבית נוסף באמצע של שתי שורות בו מופיעה הפתעתו ופליאתו של יצחק לנוכח היותו הקורבן. גורי בעצם שובר את המבנה של הסונטה כפי שהוא שובר את הסטגימה (התפיסה) המוכרת שלנו לגבי סיפור העקדה, אין כאן סיפור של חזק אמונה אלא בגידה של אב בבן.